

МЕДИЦИНСКИЯТ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

ас. Мария Радева

Русенски университет „Ангел Кънчев“, Русе

MEDICAL TOURISM IN BULGARIA – CURRENT STATUS AND CHALLENGES

Maria Radeva

ABSTRACT: The medical tourism is defined as travel of patients from their home country to other destinations for availing medical services. From this point of view, the main aim of medical tourism is to obtain medical services. The article offers a different perspective – for closer cooperation between the medical and the typical tourist service.

KEYWORDS: medical tourism, tourism, medical services

Медицинският туризъм¹ (дефиниран и като медицинско пътуване, здравен туризъм или глобално здравеопазване) е термин, първоначално въведен от туристическите агенции и медиите, за да се идентифицира разрастващата се практика за пътуване в чужбина, с цел получаване на определена медицинска услуга². „Медицинските туристи“ предварително избират услугата, която ще получат. Традиционно това са дентални услуги, козметични и пластични операции, но също и високоспециализирани медицински дейности – сърдечни операции, смята на тазобедрени/коленни стави и т.н. На практика почти всеки вид медицински услуги могат да бъдат оказани на пътуващите от друга страна пациенти. След приключване на лечението, пациентът може да остане в туристическа дестинация или да се върне у дома.

Медицинският туризъм се дефинира като пътуване на пациенти от техните страни до определени дестинации с цел получаване на медицински услуги³. Предпоставките за развитието и нарастването на медицинския туризъм са съвкупни. От една страна се установява тенденция за нарастване на разходите за здравеопазване в развитите страни. В същото време, някои от развиващите се страни предлагат медицински услуги с високо качество,

¹ <http://www.news-medical.net/health/Medical-Tourism-What-is-Medical-Tourism.aspx>

² В някои публикации понятието медицински туризъм се използва, за да се опишат и случаите, в които пътуват не пациентите, а доставчиците на медицински услуги. Настоящата публикация визира единствено случаите на пътуване на пациентите.

³ Medical Tourism Market – Global Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends and Forecast, 2013 – 2019.

но на по-ниски цени. Не са за пренебрегване и фактите, свързани с увеличаването на възрастното население, затрудненията, пред които се изправят здравноосигурителните системи, както и все по-големият брой на здравно неосигурените лица⁴.

Световната икономическа криза в развитите страни доведе до намаляване на разходите за здравеопазване. Увеличаващите се разходи за здравеопазване принуждават застрахователите да търсят медицински услуги в чужбина. Освен това, листите на чакащите и времето, необходимо за получаване на медицински услуги в страни като Канада, Великобритания и Франция са също фактори, които предпоставят предприемането на медицинско пътуване.

Медицинският туризъм е пряк резултат от глобализацията на здравеопазването. Фактори като модерните лечебни заведения, медицинските професионалисти, географската близост, преносимостта на здравното осигуряване, както и авторитета на страната са едни от основните причини, които мотивират пациента да избере съответната дестинация. Негативни фактори като проблеми с необходимите постоперативни грижи, лекарски грешки, финансови злоупотреби и други могат да ограничават растежа на медицинския туризъм в дадената страна.

Много държави планират да развият медицинския туризъм като възможност за развитие на здравните си системи и туристическа индустрия. Присъствието на пазара на медицинския туризъм, може да стимулира икономическия растеж и да създаде възможности за заетост. Това са предпоставките, които се посочват, за да се направи извод, че медицинско-туристическата индустрия се разраства с бързи темпове и се очаква да има значителен ръст в близко бъдеще.

През 2011 международната анализаторска компания EIU⁵ публикува доклад за развитието на медицинския туризъм⁶. Докладът анализира факторите за растеж на медицинските пътувания и идентифицира страните, които имат потенциал за значително развитие. Анализаторите предлагат медицински туристически индекс, съгласно който се определят 20-те страни, които могат да заемат водещата роля в тази индустрия. Индексът подрежда страните, като отчита поредица от фактори, свързани с експертизата на медицинските професионалисти, цената на услугите, гостоприемството, географската близост, възможните рискове. В листата на 20-те анализирани страни България заема мястото на най-евтина дестинация. Страната е поставена на седмо място сред 60-те изследвани държави, по отношение на възможността за развитие на медицинския туризъм. „България е сред страните, които комбинират ниски цени на медицинските услуги с професионален опит на ме-

⁴ http://www.researchandmarkets.com/research/gnrg4z/medical_tourism

⁵ <http://www.eiu.com/>

⁶ Travelling for health: The potential for medical tourism

дицинския персонал и може да се превърне в предпочитана дестинация за т.нар. здравни туристи” – е обобщението, което прави Reuters във връзка с цитирания доклад.

Съществуващите определения за туризма акцентират върху някои основни негови черти: 1. Движение, пътуване, обиколка – т.е налице е смяна на средата; 2. Свободно време /обикновено по време на почивки, ваканции, отпуски/ – т.е смяна на дейностите; 3. Стопански отрасъл – т.е туризма като система за задоволяване потребностите на туристите⁷. В езиковия оборот понятието „туризъм” се асоциира с пътуване с цел почивка, развлечение, задоволяване на културни потребности и др. подобно.

В изданието от 1961 на “Webster’s International Dictionary” се посочва, че туризмът е обиколно пътешествие, обикновено по работа, за удоволствие или обучение, по време на което се посещават различни места и чийто маршрут обикновено е планиран⁸. От тази гледна точка при медицинския туризъм е налице единствено пътуване с предварително определена цел – получаване на медицинска услуга. Тези случаи могат да бъдат дефинирани като медицинско пътуване, в което липсва „класическият” туристически елемент (пътуване за удоволствие, почивка, развлечение и т.н.).

С развитието на обществените отношения се разширява и представата за туризма. Академията по туризъм в Монте Карло определя туризма като общо понятие, с което се обозначават „всички форми на временно отпътуване на хора от мястото на постоянното им местожителство с цел лечение, за удовлетворяване на познавателни интереси през свободното време или с професионално-делови цели, без осъществяване на платена дейност в мястото за временно пребиваване⁹. Целите на пътуването за развлечение и пътуването за лечение определено са дефинитивно различни, но и двата вида пътувания се включват в едно широко разбиране за туризъм. В този смисъл е и легалната дефиниция на понятието „турист”. Съгласно § 1, т. 1 от Закона за туризма (ЗТ), туристът е посетител, чийто престой е най-малко 24 часа, като по този начин прекарва поне една нощ в посетената дестинация и целта на посещението е туризъм, отдих, спорт, лечебни процедури, бизнес, посещения на роднини и приятели, поклонничество, участие в културно, конгресно, конференционно или друго събитие. Следователно, българският закон квалифицира като турист и пътуващите с цел извършване на лечебни процедури.

Законът за туризма определя като туристически дейности (чл. 3, ал. 1, т. 4) и предоставянето на тематично ориентирани допълнителни туристически

⁷ Николов, Н., Преглед на понятията „туризъм” и „екотуризм” като основополагащи в туристическите изследвания, http://www.iit.bas.bg/esf40/referati/N_Nikolov/Referat_N_Nikolov.pdf

⁸ Цит. по Н. Николов.

⁹ Цит. по Н. Николов.

услуги в областта на балнео, СПА, уелнес туризма. Цитираният закон изрично дефинира понятията балнеолечебен (медикъл СПА) център, СПА център, уелнес център, таласотерапевтичен център, както и извършваните в съответния център услуги.

Изрично ЗТ указва, че балнеолечебният (медикъл СПА) център е лечебно заведение по смисъла на Закона за лечебните заведения. Това е самостоятелен или изграден към място за настаняване център, намиращ се в градска или курортна среда, в който се прилагат здравни процедури, базирани на естествени лечебни фактори (минерална вода и/или лечебна кал). В центъра се предлагат разнообразни терапевтични програми, които се провеждат в специализирано оборудвани кабинети, зали и помещения, предназначени за осъществяване на диагностика, лечение, рехабилитация и профилактика. Балнеолечебните услуги се изпълняват от медицински и немедицински специалисти, получили своето образование в акредитирано висше училище.

ЗТ изрично не посочва, че таласотерапевтичният център е лечебно заведение по смисъла на ЗЛЗ, но поставя изискване лечебната дейност в центъра да се ръководи от лекар с придобита специалност по физикална и рехабилитационна медицина. Таласотерапевтичните услуги следва да се консултират и реализират от медицински и немедицински специалисти, със съответна професионална компетентност.

С оглед дадените определения самостоятелните и прилежащите към местата за настаняване балнеолечебни (медикъл СПА) центрове, СПА центрове, уелнес центрове и таласотерапевтични центрове са определени от ЗТ като туристически обекти (чл. 3, ал. 2, т. 5). Без значение дали тези центрове се изграждат като лечебни заведения, по смисъла на ЗЛЗ, или не – предлаганите от тях услуги са в областта на възстановяването, укрепване здравето на човека посредством използване на лечебни и нелечебни техники, при съчетаване на подходящите природни ресурси (минерална вода, морска вода, лечебна кал и други естествени природни фактори). Предлаганите от цитираните центрове услуги, вкл. и лечебни такива, традиционно се свързват с услугите, предлагани на туристите, чиято цел на пътуване е не само отдих, но и укрепване на здравето.

Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в РБ 2009 – 2013 разглежда здравния туризъм, единствено като балнеология, СПА и уелнес, които се предлагат в 142 курорта, от които 58 – балнеолечебни, 56 – планински климатични и 28 – морски. В началото на 2014, МИЕТ¹⁰ обявява балнео и СПА туризмът за стратегическия потенциал на България. Комбинацията от минерални извори и лечебна кал е благоприятна за лечение, възстановяване и почивка през цялата година. Българските минерални води са с разнообразен

¹⁰ <http://www.mi.government.bg/bg/news/branimir-botev-turizmat-e-globalna-industriya-v-koyato-balgariya-ima-vse-po-sashtestveno-prisastvie-1550.html>

химически състав, минерализация, температура, газове и микроорганизми¹¹. Балнео и СПА туризмът имат своето място в икономиката на страната и с предлаганите в този сектор услуги, традиционно се свързва представата за туристически пътувания, предприети със здравни цели.

В последните години, по-често започва да се говори и за медицински туризъм, свързан с получаване на диагностични и лечебни медицински услуги, извън рехабилитационните такива. Перспективни за развитието на медицинският туризъм са денталната медицина, хирургията, вкл. козметичната хирургия, ортопедията, офталмологията. В Наръчника за медицински и стоматологичен туризъм в България, разработен от Българската асоциация по здравен туризъм се подчертава, че причините да се избере пътуване до България за медицинско лечение са различни за всеки пациент, но определящи са високото качество и изключително приемливата цена. За потенциалните европейски туристи, не е за пренебрегване и близостта на страната. В рамките на Европа, България е популярна дестинация за стоматологични услуги на ниски цени, за козметична хирургия, операции за корекции на тялото, ортопедични и сърдечни операции. Посочените фактори са водещи при рекламиране на България като страна за медицински туризъм. Туристът в тези случаи, акцентира върху търсената медицинска услуга – качество, безопасност, цена.

Пътуването с единствена цел получаването на медицинска услуга (диагностична, лечебна, козметична) е по-правилно да се квалифицира като медицинско пътуване, а не туризъм. В подобни случаи отсъства традиционният туристически елемент. Туристът – пациент е фокусиран върху оказването на медицинската услуга и след нейното извършване, той се връща в собствената си страна.

Безспорно търсенето на медицински услуги от чужди граждани е предпоставка за развитието на българските лечебни заведения и повишаване качеството на българското здравеопазване. Съчетаването на двата елемента – медицинския и туристическия – може да осигури конкурентни предимства за здравните туристи, избрали страната като дестинация. Традициите, които България има в културния и СПА туризма, могат да се съчетаят с предлаганите медицински услуги. За времето, в което пациентът е добре да остане в страната, за да може да се извърши постоперативно наблюдение или контролен преглед, може да му се предложи подходяща за здравословното му състояние туристическа услуга. Близостта на морски и планински курорти до столицата и големите градове, където са съсредоточени лечебните заведения, е предпоставка за съчетанието между медицина и „класическо“ туристическо пътуване. Възможностите за осъществяване на ваканционно пътуване и получаване на медицинска услуга са предпоставки за развитието на България

¹¹ Български съюз по балнеология и СПА туризъм, <http://www.bubspa.org/index.php/2013-11-12-08-27>

като предпочитана дестинация не само за балнеоложки и СПА, но и за медицински туризъм.

Предлагането и реализирането на съчетани медицински и туристически услуги зависи от обединените усилията на различни участници – лечебни заведения, туристически обекти, туристически агенции, държавни и общински органи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Николов, Н., Преглед на понятията „туризъм“ и „екотуризм“ като основополагащи в туристическите изследвания, <http://www.iit.bas.bg/>
2. Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в РБ 2009 – 2013.